

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteén
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

22/4020-

17. november 2022

Dokument 8:15 S (2022-2023) om bedre ivaretagelse av personer som er dømt til tvungen psykisk helsevern

Jeg viser til brev fra Stortingets helse- og omsorgskomiteé av 14. oktober 2022, der jeg blir bedt om å uttale meg om representantforslaget fra representantene Sveinung Stensland, Tone Wilhelmsen Trøen, Ingunn Foss og Erlend Svardal Bø.

Personer med alvorlige psykiske lidelser utgjør sjelden en fare for seg selv eller andre, men dessverre skjer det av og til slike hendelser som representantene viser til. Tilsyn og evalueringer peker på viktige læringspunkter som jeg følger nøye opp sammen med justis- og beredskapsministeren. Vi vil bli enda bedre til å forebygge slike hendelser, og på å fange opp og behandle personer med psykiske lidelser og risiko for å skade andre.

En sentral del er å se og ivareta det enkelte menneske og legge best mulig til rette for at flest mulig kan leve verdige liv. Sosial inkludering, aktivitet og arbeid er grunnleggende faktorer i å bygge psykisk helse hos den enkelte og i befolkningen. Personer med alvorlige psykiske lidelser er derfor en av de fire prioriterte gruppene som helsefelleskapene skal utvikle gode tjenester til.

De aller fleste som har behov for psykisk helsehjelp, vil aldri bli en fare for andre. Det kan dessuten være vanskelig å forutsi hvem som vil begå voldshandlinger.

Det gjøres også mye i helsetjenesten for å forebygge voldelige hendelser. Helsedirektoratet har utgitt nasjonale faglige råd om voldsrisikoutredning ved alvorlig psykisk lidelse. Kompetansen i tjenestene om å forebygge og håndtere voldsrisiko styrkes.

Noen trenger behandling i enheter med særlig høyt sikkerhetsnivå, enten fordi de har et voldsproblem eller at de er dømt til psykisk helsevern. Alle regioner har tilbud om dette, men vi vurderer behov for styrking og endringer fremover. I oppdragsdokumentet for 2022 har derfor de regionale helseforetakene fått i oppdrag å utarbeide en overordnet plan for sikkerhetspsykiatrien og øvrige tiltak for dømte til tvungent psykisk helsevern. De regionale helseforetakene skal også, før planen er ferdig, vurdere om det er behov for regionale prosedyrer og tiltak på bakgrunn av tilsyn og rapporter fra blant annet Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom) og Helsetilsynet.

1. Faglig ansvarliges plikt til å rådføre seg med de rettspsykiatriske sakkyndige som har observert den domfelte

Helsedirektoratet har nylig, på oppdrag fra departementet, oppdatert og samlet informasjon om ansvarsforhold og adgang til informasjonsutveksling ved oppfølging av personer som er dømt til tvungent psykisk helsevern. Informasjonen er gjort lett tilgjengelig på Helsedirektoratets sider: <https://www.helsedirektoratet.no/tema/tvang-i-psykisk-helsevern/oppfolging-av-personer-domt-til-tvungent-psykisk-helsevern>.

Direktoratet framhever blant annet at den faglig ansvarlige for å treffe vedtak og beslutte nærmere angitte tiltak etter psykisk helsevernloven, jf. psykisk helsevernloven § 1-4, har hovedansvaret for gjennomføringen av dom ved overføring til tvungent psykisk helsevern. I det ligger det at den faglig ansvarlige både har ansvaret for behandlingen og for samfunnsvernet.

Jeg støtter intensjonen i representantenes forslag om å lovfeste at faglig ansvarlig, i løpet av de tre første ukene av oppholdet på døgninstitusjon i psykisk helsevern, skal ha plikt til å rådføre seg med de rettspsykiatriske sakkyndige som har observert den domfelte. Jeg viser til at Helsedirektoratet i sitt rundskriv til psykisk helsevernloven anbefaler at faglig ansvarlig alltid leser dommen og rådfører seg med de rettspsykiatriske sakkyndige, samt at de ber om innsyn i den rettspsykiatriske erklæringen. I det ligger det at det som oftest vil bli vurdert som faglig uforvarlig å ikke innhente informasjonen.

Jeg vil vurdere innføring av en slik plikt for den faglige ansvarlige i forbindelse med framtidige lovarbeider. Det kan for eksempel være aktuelt i forbindelse med oppfølging av utredningen fra ekspertutvalget som evaluerer lovendringen som innførte manglende samtykkekompetanse som vilkår for bruk av tvang i psykisk helsevern.

2. Faglig ansvarliges plikt til å konsultere påtalemyndigheten før beslutning om permisjon eller overføring mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon

Jeg er opptatt av at helsetjenesten skal ha et best mulig grunnlag for å planlegge gjennomføringen av det psykiske helsevernet for domfelte. Det er derfor særlig viktig

at faglig ansvarlig innhenter informasjon fra påtalemyndigheten i den første fasen av institusjonsoppholdet. Når den domfelte har vært innlagt en stund, vil helsetjenesten selv ha mer og nyere informasjon om pasienten. Påtalemyndighetens informasjon og vurderinger basert på situasjonen før innleggelsen vil dermed være mindre sentrale for den faglig ansvarliges beslutninger om overføring mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon om domfelte skal få permisjon.

Spørsmålet om når helsetjenesten bør konsultere påtalemyndigheten ble vurdert i Prop.154 L (2016-2017) Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldvne, samfunnsvern og sakkyndighet):

«Nytt *tredje ledd* innebærer at faglig ansvarlig skal ha en plikt til å konsultere påtalemyndigheten før domfelte overføres mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller får permisjon, dersom særlige hensyn tilsier dette. Vilkåret om særlige hensyn skal sikre at ikke påtalemyndigheten belastes med alle beslutninger av denne typen. En rekke avgjørelser om permisjoner vil være uproblematisk, og samråd med påtalemyndigheten vil da ikke være nødvendig. Bestemmelsen skal legge til rette for at påtalemyndigheten kan bidra med sin kompetanse i vurderinger som er viktige av hensyn til samfunnsvernet. Dette vil styrke samfunnsvernet under gjennomføringen av særreaksjoner, herunder trygge ivaretagelsen av hensynet til fornærmedes og etterlattes sikkerhet.»

Jeg vil derfor ikke fremme forslag om at den faglig ansvarlige som hovedregel skal konsultere påtalemyndigheten før det tas beslutninger om å overføre domfelte mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller om domfelte skal få permisjon.

3. Faglig ansvarliges plikt til konsultere påtalemyndigheten før overføring til andre institusjoner

Representantene foreslår at det skal lovfestes at den faglig ansvarlige skal konsultere påtalemyndigheten før overføring til andre institusjoner, for eksempel annen institusjon innen psykisk helsevern. Vurderingen av om domfelte bør overføres til en annen institusjon er etter mitt syn først og fremst en helsefaglig problemstilling, samtidig som jeg understreker at helsepersonellet også plikter å foreta sikkerhetsmessige vurderinger ved gjennomføring av dom om tvungent psykisk helsevern. Jeg viser dessuten til påtalemyndighetens adgang til å påklage vedtak om overføring til opphold i annen institusjon eller psykisk helsevern uten døgnopphold, etter psykisk helsevernloven § 5-4. Vedtaket skal ikke gjennomføres før klagesaken er avgjort, med mindre den domfeltes tilstand gjør det uomgjengelig nødvendig at overføring skjer raskt.

Spesialisthelsetjenesten ved faglig ansvarlig, har hovedansvaret for gjennomføringen av dom ved overføring til tvungent psykisk helsevern. Dette gjelder også når vernet gjennomføres uten døgnopphold i institusjon. Kommunen har i dag ingen hjemler for å bruke tvang i psykisk helsevern.

4. Utredning av ansvarsfordelingen mellom justissektoren, helsesektoren og kommunesektoren i saker med kombinasjonen kriminalitet og behov for psykisk helsehjelp

Vi har allerede satt i gang en rekke tiltak for å tydeliggjøre ansvarsdelingen mellom helse- og justissektoren. Helsedirektoratet har som nevnt, laget en egen informasjonsside om ansvarsforhold og adgang til informasjonsutveksling ved oppfølging av personer som er dømt til tvungent psykisk helsevern. Helsedirektoratet og Politidirektoratet har videre fått i oppdrag å revidere det generelle veiledningsmaterialet om politiets ansvar for psykisk syke og informasjonsdeling mellom helse og politi.

Jeg har en god og løpende dialog med justis- og beredskapsministeren om behov for å avklare ansvarsforhold mellom helse- og justissektoren, tiltak for å sikre utveksling av nødvendig informasjon og tiltak for å styrke samarbeidet mellom sektorene, samt behovet for å se på eventuelle justeringer av blant annet ansvarsforholdene.

5. Styrking av påtalemyndighetens kontrollmuligheter etter psykisk helsevernloven slik at hensynet til samfunnsvernet ivaretas bedre

Påtalemyndigheten kan etter psykisk helsevernloven § 5-4 påklage alle vedtak om overføringer som treffes etter den obligatoriske observasjonsperioden på tre uker til Kontrollkommisjonen.

Vedtak om overføring fra institusjon for døgnopphold til tvungent vern uten døgnopphold kan ikke settes i verk før klagefristen er ute eller alle de klageberettigede har akseptert vedtaket. Det samme gjelder for vedtak om overføring fra en institusjon til en annen. Disse reglene er nettopp begrunnet i hensynet til samfunnsvernet. Klagefristen er tre uker, jf. forvaltningsloven § 29. Dersom vedtaket påklages, kan det som hovedregel først iverksettes etter at Kontrollkommisjonen har truffet vedtak i saken. Det kan bare gjøres unntak i tilfeller der rask overføring anses som «uomgjengelig nødvendig» av hensyn til domfeltes tilstand. Det går fram av Helsedirektoratets rundskriv at unntak bare kan gjøres i situasjoner av nødrettslignende karakter.

Pasienten og pasientens nærmeste pårørende kan etter psykisk helsevernloven § 7-1 bringe noen av Kontrollkommisjonens vedtak inn for tingretten etter de særskilte reglene i tvisteloven kapittel 36. Jeg forstår representantenes forslag om å utvide påtalemyndighetens adgang til å påklage avgjørelser fra Kontrollkommisjonen til å gjelde adgangen til domstolsprøving. På denne måten skal påtalemyndigheten blant annet gis en særskilt adgang til domstolsprøving i saker der de ikke får medhold i en klage til Kontrollkommisjonen om overføring av en person som er dømt til tvungent psykisk helsevern fra institusjon for døgnopphold til tvungent psykisk helsevern uten døgnopphold.

Helsedirektoratet har imidlertid opplyst at påtalemyndigheten i liten grad benytter adgangen til å påklage slike vedtak til Kontrollkommisjonen. I 2021 ble for eksempel ingen av klagenes over Kontrollkommisjonens vedtak fremmet av påtalemyndigheten. Jeg kan derfor ikke se at

det er behov for å gi påtalemyndigheten en særskilt adgang til å bringe Kontrollkomisjonens vedtak inn for tingretten.

Jeg har forståelse for ønsket om å sikre at samfunnsvernet blir tilstrekkelig ivaretatt. Jeg vil likevel advare mot å foreslå lovendringer som ikke er basert på grundige og helhetlige faglige vurderinger.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol